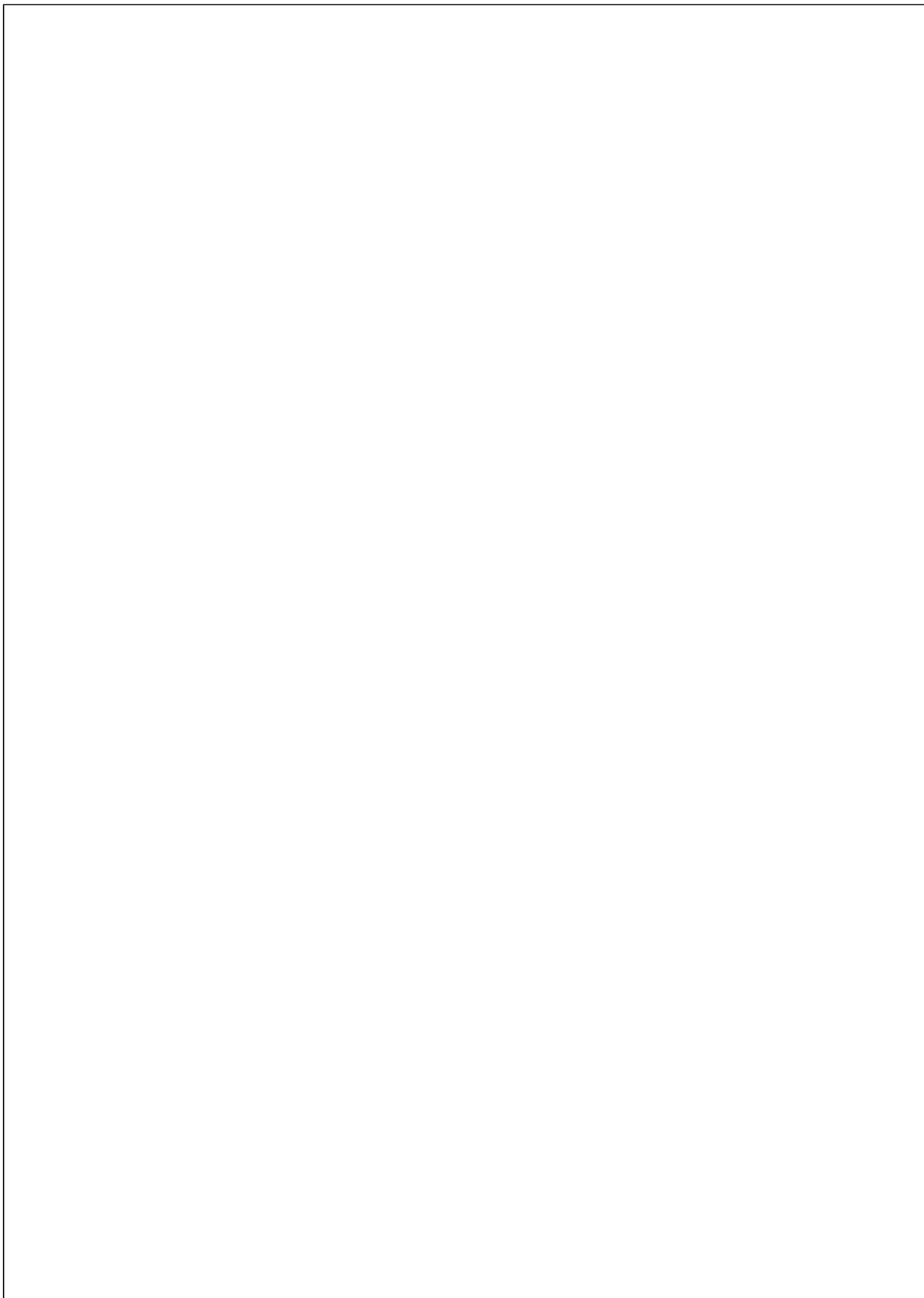

Instytut Pamięci Narodowej

[https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/233131,Prace-archeologiczno-poszukiwawcze-w-Forcie-VII-w-Poznaniu.ht
ml](https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/233131,Prace-archeologiczno-poszukiwawcze-w-Forcie-VII-w-Poznaniu.html)
26.02.2026, 23:57

Prace archeologiczno-poszukiwawcze w Forcie VII w Poznaniu

07.11.2025

W dniach 6-17 października 2025 r. zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN przeprowadził prace archeologiczno-poszukiwawcze, których celem było odnalezienie szczątków więźniów niemieckiego obozu w Forcie VII w Poznaniu.

Zapisane wspomnienia więźniów umożliwiły wytypowanie dwóch potencjalnych lokalizacji miejsc pochówków. Pierwszą z nich było niewielkie wzniesienie położone pomiędzy remizami artyleryjskimi na lewej części wału artyleryjskiego, drugą – fragment prawego majdanu. W wyniku przeprowadzonych badań w wytypowanych miejscach nie natrafiono na ślady jam grobowych. Prace poszukiwawcze, przeprowadzone archeologiczną metodą wykopaliskową, objęły łącznie około 200 mkw.

Rys historyczny

Fort VII został wzniesiony przez władze niemieckie w latach 1876-1880 jako jeden z osiemnastu fortów wchodzących w skład Twierdzy Poznań; od 1902 r. nosił także nazwę Fort Colomb. Pod koniec września 1939 r. Niemcy podjęli decyzję o przekształceniu fortu w pierwszy obóz koncentracyjny na okupowanych ziemiach polskich. Obiekt otrzymał wówczas nazwę „Sicherheitspolizei. Chef der Einsatzgruppe VI. Konzentrationslager-Posen” [Policja Bezpieczeństwa. Szef Einsatzgruppe VI. Obóz Koncentracyjny-Posen]. Mimo że na bramie fortu i w dokumentach widniał początkowo napis Konzentrationslager Posen, Fort VII nie został formalnie włączony do systemu obozów koncentracyjnych SS, zarządzanego przez Inspektorat Obozów Koncentracyjnych.

Po reorganizacji struktur policyjnych na ziemiach polskich w listopadzie 1939 r. i zakończeniu działalności grup operacyjnych obóz przejęło Gestapo; odtąd funkcjonował pod nazwą Geheime Staatspolizei. Staatspolizeistelle Posen. Übergangslager-Fort VII [Tajna Policja Państwowa. Urząd Kierowniczy Policji Państwowej w Poznaniu. Obóz przejściowy-Fort VII]. Od 1941 r. określano go jako Polizeigefängnis der Sicherheitspolizei und Arbeitserziehungslager (Fort VII) [Więzienie Policji Bezpieczeństwa i Obóz Pracy (Fort VII)].

Pierwszymi osadzonymi byli ujęci w ramach Intelligenzaktion przedstawiciele polskiej inteligencji: powstańcy, duchowni, nauczyciele, lekarze oraz działacze społeczni. Wiosną 1940 r. trafiali tu także członkowie organizacji konspiracyjnych, m.in. Polskiej Organizacji Wojskowej i Narodowej Organizacji Bojowej. Od 1941 r. więziono w Forcie osoby uchylające się od pracy przymusowej, tzw. niedzielników – osadzanych na soboty i niedziele.

W obozie jednorazowo przebywało zwykle od 700 do 1200 osób; w 1941 r. liczba ta spadła do około 400-500. Więźniowie byli brutalnie przesłuchiwani w siedzibie Gestapo w Domu Żołnierza, a na terenie fortu poddawano ich wymyślnym torturom; dokonywano tam także egzekucji przez rozstrzelanie lub powieszenie. Wielu zmarło wskutek obrażeń odniesionych podczas przesłuchań, wycieńczenia lub chorób.

Ciała ofiar grzebano w masowych mogiłach w okolicznych lasach (m.in. okolice Palędzia i Zakrzewa, Dębienka, Mosiny, Obornik), część spalano w krematorium Collegium Anatomicum Uniwersytetu Rzeszy (przedwojenny Uniwersytet Poznański). Pod koniec wojny, w ramach „Akcji 1005”, Niemcy ekshumowali i spalili zwłoki ofiar. Zniszczyli też dokumentację obozu, by zatrzeć ślady zbrodni.

W listopadzie 1939 r. Fort VII stał się również miejscem pierwszych eksperymentów z eksterminacją więźniów w komorach gazowych. W zaadaptowanym na ten cel fortecznym bunkrze zamordowano pacjentów szpitali psychiatrycznych z Owińska, Dziekanki i Poznania, używając tlenu węgla.

W połowie 1942 roku niemieckie władze podjęły decyzję o likwidacji obozu w Forcie VII. Więźniów zaczęto stopniowo przenosić do nowo organizowanego, większego obozu w Żabikowie. Ostatecznie, 25 kwietnia 1944 roku ostatni osadzeni opuścili teren fortu. W jego miejscu uruchomiono zakład produkcyjny firmy „Telefunken”, który działał na potrzeby Wehrmachtu.

Szacuje się, że przez Fort VII przeszło od 17 do 40 tysięcy osób, a liczba ofiar wynosiła kilkanaście tysięcy.

Dziś Fort jest siedzibą Muzeum Martyrologii Wielkopolan – Fort VII (oddziału Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie). Według nielicznych relacji, co najmniej 2 więźniów zostało zamordowanych przez niemieckich strażników i doraźnie pochowanych w obrębie Fortu. Jedną z tych ofiar miał być Stanisław Kwaśniewski, powstaniec wielkopolski, mieszkaniec Swarzędza, zamordowany 22 kwietnia 1940 r.

Adam Kaczmarek

Bibliografia:

P. Jurkiewicz, *Fort VII w Poznaniu: przewodnik*, Poznań 2024.

M. Krzysztoń, M. Maćkowiak, *Strażnicy obozów niemieckich w Forcie VII i Żabikowie 1939-1945*, Żabikowo 2013.

M. Olszewski, *Straty i martyrologia ludności polskiej w Poznaniu, 1939-1945*, Poznań 1973.

M. Olszewski, *Fort VII w Poznaniu*, Poznań 1974.

Artykuł o Forcie VII: „Fort VII w Poznaniu. Laboratorium zbrodni – Obozy koncentracyjne Przystanek Historia”

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/obozy-koncentracyjne/101445,Fort-VII-w-Poznaniu-Laboratorium-zbrodni.html?search=1623455>

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Poznań

Centrala

Zbrodnie niemieckie

Komunikat